

กลวิธีการเล่นกระตั่วแทงเสือ

วันที่รับบทความ : 01/06/63

วันที่แก้ไขบทความ : 06/07/63

วันที่ตอบรับบทความ : 26/11/63

อชิระ ทิศาภาคย์¹

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาประวัติ ขนบจารีต และบริบททางสังคมฝั่งธนบุรี 2) วิเคราะห์ รูปแบบ กลวิธีในการแสดง การเล่นกระตั่วแทงเสือ โดยมีวิธีการวิจัยและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการสองส่วน คือ การศึกษาข้อมูลเอกสาร การศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยการลงภาคสนามในคณะกระตั่วแทงเสือ และชุมชนฝั่งธนบุรี เพื่อทำการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งศึกษาความเป็นมา ประวัติ บริบททางสังคมฝั่งธนบุรี และกลวิธีการเล่นกระตั่วแทงเสือจากโครงการสืบสานวัฒนธรรม “ประกวดกระตั่วแทงเสือ” มรดกไทย วัฒนธรรมอาเซียน ระหว่างปีพุทธศักราช 2559 - 2562 ผลการศึกษาพบว่า การเล่นกระตั่วแทงเสือเป็นรากฐานหนึ่งที่เกิดมาจากการเล่นของหลวงกระอั่วแทงควาย ปัจจุบันการเล่นกระตั่วแทงเสือยังคงเหลืออยู่ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี การเล่นกระตั่วแทงเสือจะเล่นเป็นเรื่องราวประกอบการร้องและทำนองดนตรี มีเอกลักษณ์และลำดับการสืบทอด ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน การศึกษากลวิธีการเล่นกระตั่วแทงเสือ ทั้ง 3 คณะ พบว่ามีรูปแบบการเล่นที่คล้ายคลึงกันแต่จะมีกลวิธีในการเล่นที่แตกต่างกันดังนี้ คณะขุนพลเจริญพร จะใช้ศิลปะการรำรำที่สวยงามและใช้การร้องมากกว่าการเจรจา คณะศิษย์หลวงพ่อกวามีมุขตลกสอดแทรกในการเล่นอยู่ตลอดเวลา คณะศิษย์ปู่ทอดจะมีบทเจรจาที่เป็นแบบแผน และการโชว์ศิลปะที่ตื่นเต้น จึงทำให้ทั้ง 3 คณะมีกลวิธีที่เป็นจุดเด่นและมีเอกลักษณ์

คำสำคัญ : กลวิธี การเล่น กระตั่วแทงเสือ

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขานาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ อีเมล: muk.apiruk@gmail.com

The Kratua Thaeng Suea (Thai traditional martial play)

Received : 01/06/2020

Revised : 06/07/2020

Accepted : 26/11/2020

Achira Thisapak¹

Abstract

The objective of this thesis is 1) to study the history tradition and social context of Thonburi 2) Analyze the pattern of performance technique for thai traditional play of Kratua Thaeng Suea. There are two parts of the research methodology and data collection process which are document study. Field study by fieldwork on a group of tiger stabbed cabins and Thonburi side communities to interview the relevant parties as well as studying the history, social context, Thonburi side and the tactics of playing tiger stabbing cockatoo from the cultural heritage project “ Kratua Thaeng Suea ” Thai heritage ASEAN culture between Buddhist year 2016 - 2019. The results showed that play of Kratua Thaeng Suea is onefoundation that comes from the skits of The King reverberated present play of Kratua Thaeng Suea still remaining in the area of Thonburi play of Kratua Thaeng Suea. Will be played as a story with singing and music there is a unique and inherited sequence. As well as customs and traditions rituals and similar beliefs. The education technique for thai traditional play of Kratua Thaeng Suea. All 3 faculties found similar forms of play. But technique play of different thus. Group of Khunpon Charoenporn will use the beautiful art of dancing and singing more than speaking. Group of Luang Por Khao students there are jokes inserted in skits all the time. Group of pu thxd students there will be a dialogue that has a pattern and the somersault show, which makes the 3 groups have strategies that are unique and unique.

Keywords: Technique, Thai traditional play, Kratua Thaeng Suea

¹ Graduate Student, Thai classical dance branch, Bunditpatanasilpa Institute **E-mail:** muk.apiruk@gmail.com

บทนำ

จากศิลปะการเล่นและการแสดงในวัฒนธรรมไทยมีทั้งที่เป็นของหลวงหรือผลผลิตของชนชั้นสูง และยังคงมีผลผลิตของราษฎรหรือที่เราเรียกว่าชาวบ้านอีกด้วย ดังนั้นเราจึงเรียกศิลปะว่า การละเล่น การแสดงของชาวบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ หรือเรียกว่าพื้นบ้าน หากจะพยายามมองหาความแตกต่างระหว่าง ศิลปะของการละเล่นและการแสดงของชนชั้นสูงกับชาวบ้านก็น่าจะอยู่ที่ความงดงามมากกว่าสิ่งอื่น ในขณะที่ของพื้นบ้านมักจะคำนึงถึงคุณประโยชน์เป็นสำคัญ ดังนั้นไม่ควรนำการละเล่นของชนชั้นสูงและของชาวบ้านมาเปรียบเทียบกัน เนื่องจากคนแต่ละกลุ่มมีวิถีชีวิตในการดำรงชีวิตที่ต่างกัน เมื่อกาลเวลาผ่านศิลปะบางแขนงก็สูญหายไปตามกาลเวลา โดยเฉพาะการเล่นที่เป็นราชสำนัก เนื่องจากมีรูปแบบการเล่นที่เป็นแบบแผน และส่วนใหญ่จะแสดงในพระราชพิธีเท่านั้น แต่ภายหลัง พระราชพิธีบางพระราชพิธี ก็ไม่ได้จัดขึ้นแล้ว จึงไม่สามารถนำมาแสดงได้บ่อยนัก แต่หากมีการดัดแปลงมาจากการละเล่นของหลวงที่สามารถนำมาดัดแปลงได้นั้น เพราะมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสนุกสนานและไม่มีรูปแบบการแสดงที่เป็นแบบแผน จึงสามารถนำมาแสดงได้ เรียกกันว่าการละเล่นพื้นบ้าน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540, หน้า 53)

กระตั่วแทงเสือ เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีมาช้านานตั้งแต่สมัยโบราณ จากหลักฐานไม่สามารถบอกได้ว่าการละเล่นกระตั่วแทงเสือเกิดขึ้นในสมัยใด แต่สันนิษฐานได้ว่า การละเล่นกระตั่วแทงเสือเป็นการเบิกโรงอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเบิกโรงของหนังใหญ่ที่นิยมใช้เรื่องจับลิงหัวคำและกระตั่วแทงเสือ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าได้เพิ่มการเบิกโรงชุดกระตั่วแทงเสือเข้ามาเมื่อใด สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากการละเล่นกระอั่วแทงควาย และได้เปลี่ยนชื่อการละเล่นนี้ว่า “กระตั่วแทงเสือ” ซึ่งคำว่ากระตั่วอาจจะแผลงมาจากคำว่ากระอั่ว เพราะว่กระอั่วเป็นภาษาทวาย และกระตั่วเป็นภาษาขามาลายู ที่มีความหมายว่าพ่อเผ่า เนื่องจากแต่แรกเป็นกระอั่วแทงควาย ถ้าหากเปลี่ยนควายมาเป็นเสือ ตัวละครเลยต้องเปลี่ยนชื่อเสียงเรียงนาม จากกระอั่วกลายมาเป็นกระตั่วที่มีความหมายแปลว่าพ่อเผ่า หรือที่เรียกกันในชื่อเบื้องต้น โดยมีเมียและลูกเล็ก ๆ คือ ไอ้จุกกับไอ้เกละ คอยวิ่งไปวิ่งมาเพิ่มความสนุกสนานและความสนุกสนาน จนกลายเป็นกระตั่วแทงเสือในปัจจุบัน (ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์, 2559, หน้า 14)

การละเล่นกระตั่วแทงเสือ ยังคงเหลืออยู่ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี เนื่องจากฝั่งธนบุรีเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ส่งผลให้กระแสวัฒนธรรมหลักและกระแสวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา มีบทบาทในฝั่งธนบุรีมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันการละเล่นกระตั่วแทงเสือ จะพบเห็นในขบวนแห่ในงานบุญต่าง ๆ เพื่อเป็นสิริมงคลของงานนั้น ๆ โดยทำนองดนตรีส่วนใหญ่ได้ดัดแปลงมาจากละครเรื่องมโนราห์ (สิทธิชัย นครวิสัย, 2557, หน้า 3) โดยเห็นได้จากเครื่องดนตรี และทำนองเพลงที่เป็นของทางภาคใต้ เช่น กลองโตน กลองตุ๊ก ส่วนเพลงที่ใช้ขับร้องในการละเล่นส่วนใหญ่จะใช้เพลงตลุงเบื้องต้น เป็นต้น เนื้อเรื่อง

การละเล่นก็เป็นไปด้วยความสนุกสนาน คือการต่อสู้ระหว่างตัวละครกับเสือ โดยรูปแบบการละเล่น กระทั่งแทงเสือ จะเริ่มจากตัวเสือเริ่มเดินวนตามจังหวะของเสียงกลองตามลีลาการเคลื่อนที่ของเสือ ไปเรื่อย ๆ จะมีการแสดงตลก การต่อตัวและการต่อสู้ของตัวละครกับเสือ ซึ่งผู้เล่นต้องทำลีลาเหมือน เสือจริง ๆ เช่น การคลาน การกระโดด การกลิ้งตัวไปมา ตัวนายพราน พร้อมลูกชายและเมียเดินร่ายรำ ออกมา เมื่อเจอเสือตัวละครจะมีการต่อสู้กับเสือ จากนั้นเสือจะกระโดดหรือคลานออกไป ตามด้วย ตัวละครที่ชื่อบ้องตันกรรยาและลูก ดนตรีบรรเลงจบด้วยจังหวะเพลงร่ำกลองอีกครั้ง กระทั่งแทงเสือ จึงเป็นการแสดงอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญในท้องถิ่น เพราะใช้ระยะเวลาในการแสดงที่ค่อนข้างสั้น มีตัวแสดงน้อย ประกอบกับไม่ต้องใช้ความประณีตในเรื่องของบทร้องหรือเครื่องแต่งกายที่ละเอียดลออ มากนัก การแสดงกระทั่งแทงเสือได้มีการปรับเปลี่ยนกลวิธีการละเล่นต่าง ๆ อยู่เรื่อย ๆ เพราะอยากให้ การละเล่นกระทั่งแทงเสือยังคงอยู่ในสังคมไทย ซึ่งในช่วงเวลาที่ผ่านมาก็ถือเป็นอย่างก้าวสำคัญของการพัฒนากระทั่งแทงเสือให้ก้าวข้ามค่านิยมเดิมที่เคยให้เป็นเพียงการแสดงเบิกโรงเพื่อเรียกร้องความสนใจ แก่ผู้ชมมาเป็นการแสดงเพื่อประกอบขบวนแห่ในพิธีการและวาระสำคัญต่าง ๆ เพื่อช่วยสร้างสีสันและ ความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น แต่กระทั่งแทงเสือบางคณะที่เก่าแก่ก็จะมีกลวิธีการละเล่นที่แตกต่างจาก คณะอื่น ๆ เพราะมีรูปแบบการละเล่นที่เรียกว่ากระทั้วออกฉาก คือ ละเล่นเป็นเรื่องราว มีการเข้าออก ของตัวละคร ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าการละเล่นกระทั้วออกฉาก จะมีอิทธิพลต่อกระทั้วแทงเสือคณะอื่น ๆ โดยนำมาเล่นและเป็นเรื่องราวในบางครั้งด้วย ต้นกำเนิดของกระทั้วแทงเสือที่พบเห็นในปัจจุบันได้มีจุด กำเนิดมาจากสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี จึงไม่น่าแปลกใจว่าเหตุใดในปัจจุบันคณะแสดงกระทั้วแทงเสือ ส่วนใหญ่จึงรวมตัวอยู่บริเวณพื้นที่ฝั่งธนบุรีเป็นสำคัญ (สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ บ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2553, หน้า 24)

การละเล่นกระทั้วแทงเสือจะคงอยู่ในสังคมต่อไปได้ก็ต้องมีผู้ที่สนับสนุนให้การละเล่นกระทั้วแทงเสือได้มีคนกลับมาสนใจในสังคมอีกครั้ง โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ได้จัดโครงการสืบสานวัฒนธรรม “ประกวดกระทั้วแทงเสือ” มรดกไทย วัฒนธรรมอาเซียน โดยได้เห็น ความสำคัญและถือเป็นนโยบายของประเทศได้นำมาเน้นความรู้ความเข้าใจให้กับเยาวชนและบุคคลทั่วไป ได้มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น เกี่ยวกับอาเซียน ทั้งนี้สำนักศิลปะและวัฒนธรรมได้เห็นความสำคัญและเล็งเห็น ความสำคัญของอาเซียน โดยเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรมไทยในอาเซียน จึงได้จัดกิจกรรมประกวดกระทั้วแทงเสือขึ้น เพื่อเป็นการสนับสนุนและบูรณาการด้านการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกิจกรรมที่จัดขึ้น และเพื่อเป็นการรักษาวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของฝั่งธนบุรีให้เป็นมรดกของอาเซียนให้คงอยู่ต่อไป โดยมีเกณฑ์การประกวดที่รูปแบบการละเล่นกระทั้วแทงเสือออกฉากหรือการเล่นเป็นเรื่องราว ปัจจุบัน รูปแบบการละเล่นกระทั้วแทงเสือที่มีรูปแบบการละเล่นแบบออกฉากค่อย ๆ สูญหายไป ซึ่งเยาวชนส่วนใหญ่ ไม่ค่อยรู้จักศิลปะแขนงนี้ อีกทั้งเจ้าของคณะกระทั้วแทงเสือต้องหารูปแบบและเทคนิคเพื่อให้ทันสมัย มากขึ้น จึงทำให้รูปแบบการละเล่นกระทั้วแทงเสือของคณะต่าง ๆ (นายเถลิง ปิ่เพราะ, 2562, สัมภาษณ์)

ในฝั่งธนบุรี มีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนไปตามสภาพบริบททางสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอย่างแพร่หลาย ผสมผสานรูปแบบของชาวบ้านกับนาฏศิลป์ไทยและกายกรรมจนเกิดรูปแบบการแสดงที่ทันสมัยเหมาะสมและมีคุณค่า ทำให้มีรูปแบบการเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละคณะ ซึ่งดำรงไว้ถึงภูมิปัญญาของไทยอย่างยิ่ง และเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาพฤติกรรมการเล่นกระต๊วงแทงเสือ ในฝั่งธนบุรีที่ได้พัฒนามาเป็นรูปแบบการเล่นกระต๊วงแทงเสือออกมา ตั้งแต่การประกวดกระต๊วงแทงเสือ ศิลปวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมอาเซียน ในวันที่ 30-31 มกราคม พ.ศ. 2559 จนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่อันเป็นประโยชน์ในวงการนาฏศิลป์ไทยและการเล่นพื้นบ้านของไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษา ความเป็นมา ประวัติ ขนบจารีต และบริบททางสังคมฝั่งธนบุรี
2. วิเคราะห์ รูปแบบ กลวิธีในการเล่นกระต๊วงแทงเสือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการศึกษาในรูปแบบกลวิธีการเล่นกระต๊วงแทงเสือ โดยมุ่งประเด็นการศึกษาที่กลวิธีการเล่น และชนบประเพณีที่สืบทอดกันต่อมาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดของการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เจ้าของคณะกระต๊วงแทงเสือที่เข้าร่วมประกวดกระต๊วงแทงเสือ ในโครงการมรดกไทย มรดกอาเซียน จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเล่นกระต๊วงแทงเสือ ที่มีประสบการณ์ในการเล่นกระต๊วงแทงเสือ จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 13 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 สัมภาษณ์เจ้าของคณะกระต๊วงแทงเสือที่เข้าร่วมประกวดกระต๊วงแทงเสือในโครงการมรดกไทย มรดกอาเซียน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเดี่ยว กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเล่นกระต๊วงแทงเสือที่มีประสบการณ์ในการเล่นกระต๊วงแทงเสือ ในประเด็นเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา องค์ประกอบการเล่นและรูปแบบการเล่นกระต๊วงแทงเสือ ผู้วิจัยใช้คำถามแบบปลายเปิดรวมทั้งใช้เครื่องบันทึกเสียง โดยแจ้งต่อผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนการบันทึกเสียงและใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการเข้าไปร่วมฝึกฝนการเล่นกระต๊วงแทงเสือ รวมทั้งการชมการเล่นกระต๊วงแทงเสือจากสื่อวีดิทัศน์ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่ม โดยการนัดหมายก่อนสัมภาษณ์ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการด้วยคำถามปลายเปิด รวมถึงการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ในการเข้าร่วมการฝึกฝนการเล่นกระต๊วแทงเสือ และการรับชมการเล่นกระต๊วแทงเสือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการค้นคว้าและรวบรวมในรูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เครื่องมือในงานวิจัยต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การสื่อสารสนเทศและประสบการณ์ของผู้วิจัย เป็นต้น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชื่อมโยงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และนำมาวิเคราะห์ กลวิธีการเล่นกระต๊วแทงเสือ โดยพิจารณาขั้นตอนของการวิเคราะห์จากการประกวดการเล่นกระต๊วแทงเสือ ในโครงการมรดกไทย มรดกอาเซียน เพื่อหาอัตลักษณ์ของแต่ละคณะโดยนำมาเปรียบเทียบความเหมือนและความโดดเด่นจนเป็นที่นิยมและได้รับรางวัลในการประกวดครั้งนี้

ผลการวิจัย

คณะกระต๊วแทงเสือแต่ละคณะ มีกลวิธีการเล่นกระต๊วแทงเสือที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่เจ้าของคณะต้องสร้างสรรค์และคอยฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญในการแสดง ซึ่งแต่ละคณะจะมีกลวิธีที่แตกต่างกันออกไปเพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้ชม แต่สิ่งที่ทุกคณะมีคือการเคารพครูอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คณะตนนับถือ จึงทำให้มีขนบธรรมเนียมประเพณีการไหว้ครูเกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นการยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชาวคณะและครอบครัวของตนเอง อีกทั้งเป็นการฝึกความพร้อมเพรียง ความอดทน จะช่วยให้ผู้ฝึกเกิดวินัยและไม่ย่อท้อต่อการฝึกหัด ส่วนองค์ประกอบการเล่นเครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์การเล่น เป็นสิ่งที่สร้างสีสันให้กับคณะกระต๊วแทงเสือและสร้างความสนุกสนานให้กับผู้ชมได้เป็นอย่างดี ส่วนบทร้องและจังหวะทำนองดนตรี เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเพราะการเล่นกระต๊วแทงเสือจะต้องออกลีลาทางท่าตามจังหวะดนตรี และบทร้องที่เป็นเอกลักษณ์ของการเล่นกระต๊วแทงเสือ คือบทร้องเพลงตลกขบขัน ถือว่าเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละคณะที่จะพลิกแพลงการเล่นของคณะให้มีจุดเด่น โดยไม่มีกำหนดแบบแผนการเล่น

สรุปและอภิปรายผล

สรุป

จากการศึกษาพบว่าการเล่นกระต๊วแทงเสือ เป็นรากฐานหนึ่งที่มาจากการละเล่นของหลวงกระอ้าวแทงควาย ซึ่งกระอ้าวแทงควายเป็นการเล่นและมหรสพเพื่อใช้ในงานพระราชพิธีต่าง ๆ ภายในราชสำนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพระราชพิธีโสกันต์ และงานมหรสพสมโภชในงานพระเมรุ โดยไทยได้รับอิทธิพลการเล่นกระอ้าวแทงควายมาจากทวาย กระต๊วแทงเสือดัดแปลงเนื้อหาของตัวละครโดยได้รับแรงบันดาลใจจากเรื่อง “พระสุธนมนโธราห์” ในการบรรเลงทำนองดนตรี ส่วนรูปแบบการแสดงได้ปรับเปลี่ยนจากการละเล่นของหลวงกระอ้าวแทงควายมาเป็น กระต๊วแทงเสือ ซึ่งชื่อเป็นของการละเล่นนี้เพราะคำว่า กระต๊ว อาจแผลงมาจากคำว่า กระอ้าว และกระอ้าวเป็นภาษาทวาย แต่กระต๊วเป็นภาษาขวามลายู ซึ่งมีความหมายดั้งเดิมว่า ปากคิมหนีบ จึงเป็นที่มาของการใช้เรียกชื่อนกแก้วจำพวกหนึ่ง ขนาดโตกว่านกแก้วธรรมดา มีสีขาวหรือสีแดงเหลือง เรียกว่า นกกระต๊ว นอกจากนี้ คำว่า กระต๊ว ในภาษาขวามลายู ยังมีความหมายว่า พ่อเฒ่า อีกด้วย จึงเป็นไปได้ว่าสาเหตุที่เรียกตัวแสดงหลักว่า กระต๊ว อาจเกิดจากบุคลิกภาพของตัวสามีนางกระอ้าวที่เป็นผู้สูงอายุจึงนิยมเรียกชื่อการเล่นนี้ว่า กระต๊วแทงเสือ เพราะเป็นชื่อที่ตรงกับบุคลิกของตัวละครบ๊องตัน (สถานอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน, 2558, หน้า 1) ในสมัยก่อนเป็นการละเล่นกระต๊วแทงเสือนำมาทำการละเล่นกันตามงานบุญประเพณี ซึ่งวัตถุประสงค์และองค์ประกอบในการเล่นแต่ละครั้ง ก็แตกต่างกันออกไปโดยตามลักษณะและวัตถุประสงค์ของงาน คือ

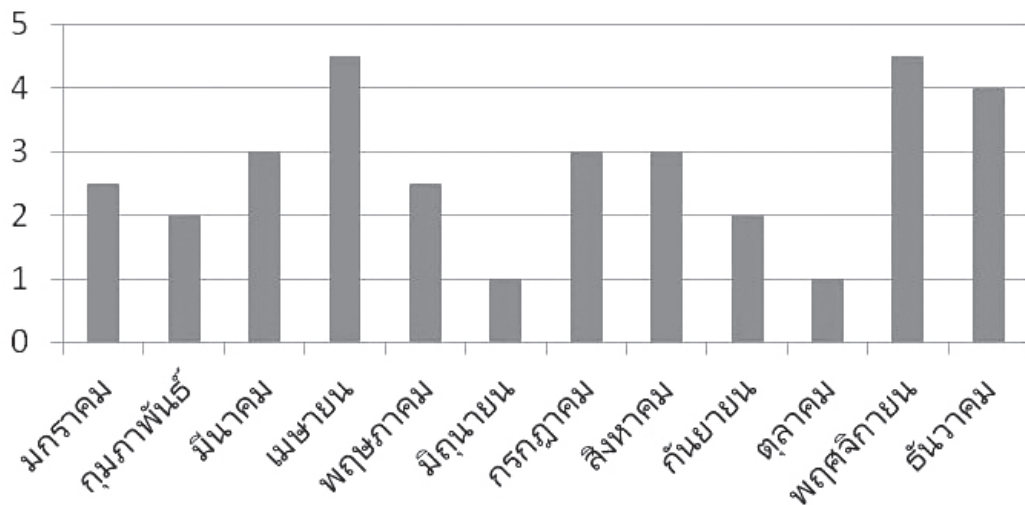
1) การละเล่นเพื่อโชวีศัลปะ คือ การละเล่นที่เน้นลีลาท่ารำ ลำดับขั้นตอนของเรื่องราวในการละเล่นในรูปแบบโบราณ

2) การละเล่นเพื่อโชวีผาดโผน หรือคือการละเล่นที่ใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เข้ามาประกอบการแสดงเพื่อเรียกความสนใจและตื่นเต้นให้กับผู้ชม เช่น การทำให้ตัวเสือดอดบ่วงไฟ เป็นต้น

3) การละเล่นในงานประเพณี คือ การละเล่นที่ประกอบกับประเพณีต่าง ๆ การละเล่นแบบนี้ก็จะเน้นความสนุกสนาน เช่น ประเพณีแห่นาค เป็นต้น

ซึ่งการแสดงในแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับว่าจ้างงานว่าต้องการรูปแบบการแสดงที่เป็นแบบไหน ซึ่งการเล่นกระต๊วแทงเสือนั้นจะออกแสดงในงานมงคล และประเพณีต่าง ๆ โดยค่าจ้างในการแสดงจะอยู่ที่ 10,000 - 15,000 บาท แล้วแต่สถานที่โดยจะคิดค่านั้นเพิ่มไป จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าการออกแสดงในแต่ละเดือนมากน้อยแตกต่างกันขึ้นอยู่กับเดือนไหนมีวันสำคัญงานประเพณีและวัฒนธรรมในเดือนนั้น ๆ ดังสถิติการแสดงระหว่างปี 2561 ในแต่ละเดือนดังนี้

สถิติการเล่นกระต๊วแทงเสือ

ภาพที่ 1 สถิติการเล่นกระต๊วแทงเสือ

จากสถิติจะเห็นได้ว่าเดือนที่มีงานการเล่นกระต๊วแทงเสือมากที่สุดคือ เดือนเมษายนและเดือนพฤศจิกายน ด้วยทั้งสองเดือนนี้มีวันที่เกี่ยวกับประเพณีและงานบุญต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์ ลอยกระทง ทอดกฐิน เป็นต้น เดือนที่มีงานการเล่นกระต๊วแทงเสือน้อยที่สุด คือ ช่วงในเดือนมิถุนายนและตุลาคม ส่วนเดือนอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับการว่าจ้างในแต่ละเดือน

ปัจจุบันการเล่นกระต๊วแทงเสื่อยังคงเหลืออยู่ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี เนื่องจากฝั่งธนบุรีเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ส่งผลให้กระแสวัฒนธรรมหลักของสังคม หรือกระแสวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาคลืนได้น้อยกว่าพื้นที่อื่น จึงทำให้ปัจจุบันฝั่งธนบุรีเป็นแหล่งรวมศิลปวัฒนธรรมหลายแขนงอยู่ร่วมกัน ซึ่งมรดกของฝั่งธนบุรีต้องขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ในสังคมด้วย เพื่อที่จะดำรงรักษาให้คงอยู่สืบไปจนถึงปัจจุบันได้ โดยต้องอาศัยความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนและความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกชุมชนกับชุมชน (ธนบุรีศรีมหาสมุทร, 2544, หน้า 11)

ภาพที่ 2 การเล่นเกมกระต๊วแทงเสือในสมัยก่อน
ที่มา : สมชาย ขำประนต

อภิปรายผล

การเล่นเกมกระต๊วแทงเสือ ปัจจุบันเป็นการเล่นเกมแบบออกฉก คือการเกมที่เล่นเป็นเรื่องราว ลำดับขั้นตอน ดำเนินตามเรื่องราว ออกท่าทางประกอบเพลงไทยเดิมที่มีเนื้อร้องตามเรื่องราว มีการตีบทที่ตรงกับคำร้อง และออกลีลาท่าเต้นคล้ายกับโขน โดยจุดมุ่งหมายเพื่อความสนุกสนาน การแต่งกาย จะแต่งในลักษณะพื้นบ้าน มีการประยุกต์เครื่องแต่งกายของการแสดงนาฏศิลป์ไทย โขน ละครนำมาใช้ แต่สีระของตัวละครทางคณะจะประดิษฐ์ขึ้นมาเอง เช่น ตัวบ๊องตัน กับเสือ ที่ต้องสวมสีระ เครื่องดนตรี ก็จะมี กลองตุ๊ก ฉิ่ง ฉาบ โทน กรับ โหม่ง และฆ้องคู่ โดยมีจังหวะหลักอยู่ด้วยกัน 5 จังหวะ จังหวะเพลงเดิน, จังหวะโชน 2 ปะ 2 โชน, จังหวะตลุงบ๊องตัน, จังหวะรวกลอง 3 ลา, จังหวะโชน ส่วนบทร้องและบทเจรจาขึ้นอยู่กับความสร้างสรรค์ของคณะว่าจะมีแต่งบทร้องและเจรจาที่นำมาทำการเล่นเกมเพิ่มเติมอย่างไร แต่บทร้องที่ทุกคณะต้องมีคือ บทของตัวบ๊องตัน ที่ร้องกับเพลงตลุงบ๊องตัน ซึ่งเป็นบทที่บ่งบอกถึงลักษณะและสถานการณ์ของตัวละครเอกได้เป็นอย่างดี ถือได้ว่าเป็นบทร้องที่เป็นเอกลักษณ์ของการเล่นเกมกระต๊วแทงเสือ โดยมีรูปแบบการเล่นเกมกระต๊วแทงเสือ และถือเป็นแบบแผนปฏิบัติกันมาแต่เดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีการไหว้ครูก่อนการเล่นเกมกระต๊วแทงเสือ ถือว่าเป็นการรักษาจารีตประเพณีการเล่นอย่างเคร่งครัด ดังนี้

1. ลำดับการละเล่นกระต๊วงแทงเสือ การโหมโรงก่อนการแสดง เริ่มจากการร้องบทไหว้ครู การดำเนินเรื่อง และจบการละเล่น

2. ขนบธรรมเนียม หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่สังคมได้กำหนดไว้แล้ว เพื่อปฏิบัติสืบทอด ทั้งทางตรง และทางอ้อม คือการไหว้ครูก่อนการละเล่น การแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส การจัดพิธี ไหว้ครูประจำปี การมอบตัวเป็นศิษย์ก่อนการฝึกหัดกระต๊วงแทงเสือ และความเชื่อในการฆ่าเสือ เสือห้ามตายกลางโรง เพราะจะทำให้ไม่เป็นสิริมงคล ความเชื่อดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงว่าผู้แสดงจะต้องยึดมั่น สิ่งเหล่านี้โดยนำมาเป็นกรอบหรือแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อให้ถูกต้อง งดงาม และเกิดความเป็นสิริมงคล แก่คณะตนเอง ครอบครัวและหมู่คณะ

กลวิธีการเล่นกระต๊วงแทงเสือ คณะขุนพลเจริญพร คณะศิษย์หลวงพ่อดาว และคณะศิษย์ ปู่ทอด

1) การโหมโรงและร้องบทไหว้ครู คณะขุนพลเจริญพร เริ่มต้นด้วยการบรรเลงดนตรี และ ส่งเสียงลูกคู่ของนักดนตรีเพื่อความสนุกสนาน เมื่อบรรเลงจบ นักดนตรีในวงจะเป็นคนร้องไหว้ครู โดยการใช้การขับเสภาร้องไหว้ครู ที่ทางคณะแต่งขึ้นมา มีความหมายเกี่ยวกับการบูชาครูและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ ชาวคณะนับถือ เมื่อร้องจบดนตรีก็จะบรรเลงร่ำกลอง 3 ลา จึงเริ่มการแสดง (นายต้อย อาศองค์, 2562, สัมภาษณ์) คณะศิษย์หลวงพ่อดาวบรรเลงทำนองร่ำกลอง 3 ลา เพื่อเป็นการบอกว่าการแสดงกำลังจะเริ่มขึ้น เมื่อจบการร่ำกลอง ในวงดนตรีจะร้องบทไหว้ครู ที่แต่งขึ้นมาเอง ซึ่งเป็นการอัญเชิญเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไหว้พระรัตนตรัย ไหว้บิดา มารดา ครูบาอาจารย์และระลึกถึงหลวงพ่อดาวเพื่อการแสดงนั้นเป็นไปด้วย ดี เมื่อร้องไหว้ครูเสร็จหลังจบเพลงร่ำกลอง 3 ลา ทุกคนในวงดนตรีก็ช่วยกัน ร้อง อ้าว เฮ อ้าว เฮ จึงเริ่ม การแสดงขึ้น (นายสังวาล นุชถาวร, 2562, สัมภาษณ์)

คณะศิษย์ปู่ทอด เริ่มต้นด้วยโหมโรงการบรรเลงดนตรี เมื่อบรรเลงเพลงโหมโรงเสร็จ จะร่ำ กลอง 3 ลา แล้วร้อง อ้าวเฮ อ้าวเฮ อ้าวเฮ แล้วถึงจะร้องไหว้ครู โดยนักดนตรีในวงจะเป็นคนร้องไหว้ครู ที่ทางคณะแต่งบทขึ้นมาเอง เมื่อร้องไหว้ครูเสร็จหลังจบเพลงร่ำกลอง 3 ลา ทุกคนในวงดนตรีก็ช่วยกันร้อง อ้าว เฮ อ้าว เฮ จึงเริ่มการแสดงขึ้น (นายสมชาย ขำประณต, 2562, สัมภาษณ์)

2) การดำเนินเรื่อง คณะขุนพลเจริญพร เริ่มออกฉากแรกด้วย บ๊องตัน นางแจ้ว เจ้าจุกและ เจ้ากละ ออกมาร้องบทออกตัว โดยการใช้บทร้องและการรำที่อ่อนช้อยสวยงาม ฉากที่ 2 จึงจะ เป็นการโชว์ลีลาของเสือ ทั้งการโชว์ตีลังกาในลักษณะต่าง ๆ พร้อมมีการแปรแถวในการโชว์การตีลังกา เพื่อเรียกความสนใจให้แก่ผู้ชม เมื่อเสือโชว์เสร็จแล้วบ๊องตันจึงออกฉากที่ 3 ต่อไป ในฉากนี้จะมีการร้อง และการรำเกี่ยวพาราสี ระหว่างตัวบ๊องตันกับนางแจ้ว ซึ่งเป็นการโชว์ศิลปะการรำที่ประณีตสวยงาม ในฉากนี้จะมีเหตุการณ์เกิดขึ้น คือมีทหารมาส่งข่าว จึงต้องทำให้บ๊องตันออกไปปราบเสือ ตัวละครบ๊องตันของ คณะขุนพลเจริญพร จะมีการร้องเพลงตอนออกและตอนเข้าฉาก ฉากสุดท้ายเป็นการต่อสู้ระหว่าง บ๊องตันกับเสือ ฉากนี้จะโชว์ศิลปะการต่อสู้โดยเสือจะตีลังกา ม้วนหน้า และท่าทางต่าง ๆ โดยจะมีมุขตลก ที่สอดแทรกมาในฉากนี้ด้วย เมื่อเสือดายหมดแล้ว ตัวละครจึงนั่งคุกเข่าลง ไหว้ผู้ชม เป็นการจบการละเล่น

คณะศิษย์หลวงพ่อกว จะออกฉากแรกด้วยการโชว์ลีลาของเสือ ในลักษณะท่าตีสั่งกาและ ม้วนหน้าต่าง ๆ เพื่อเรียกความสนใจให้กับผู้ชม ฉากที่ 2 เป็นการออกของตัวละคร บ้องตัน นางแจ้ว เจ้าจุก และเจ้าแกละ เพื่อการร้องออกตัวของบ้องตัน โดยมีทหารส่งสารออกมาบอกข่าว ช่วงนี้จะเล่น มุขตลก เมื่อเจรจาเสร็จแล้ว จึงรำเข้าฉาก ฉากที่ 3 เป็นการโชว์กระบวนท่ารำและท่าต่อสู้ระหว่างบ้องตัน กับเสือ มีการใช้ท่าขึ้นลอยแบบการแสดงโขนมาใช้ในการแสดงเพื่อสร้างความสนใจให้กับผู้ชมซึ่งเป็นกลวิธี การละเล่นของคณะศิษย์หลวงพ่อกว เมื่อบ้องตันแทงเสือดายเรียบร้อย เสือกก็ค่อย ๆ คลานเข้าฉากไป ส่วนบ้องตัน นางแจ้ว เจ้าจุก และเจ้าแกละ จะนั่งคุกเข่าลงและขอบคุณผู้ชม

คณะศิษย์ปู่ทอด จะออกฉากแรกด้วยการโชว์ลีลาของเสือ ในลักษณะท่าตีสั่งกา ม้วนหน้าต่าง ๆ และมีเจ้าจุก เจ้าแกละ มาพบเห็นเสือ จึงรีบกลับไปบอกบ้องตัน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ในฉากนั้นเพื่อจะนำไป สู่ฉากต่อไป แต่ในขณะนั้นก็มีเจ้าจุกและเจ้าแกละออกมาบอกเรื่องราวที่ตนพบเห็นเสือในป่า หลังจาก บ้องตันออกตัว ฉากที่ 3 เป็นการโชว์กระบวนท่ารำและท่าต่อสู้ระหว่างบ้องตันกับเสือ การโชว์การตีสั่งกา ที่มีรูปแบบเฉพาะที่เรียกกันในคณะ แต่บางท่าอาจจะคล้ายคลึงกับการตีสั่งกาในการแสดงโขน เมื่อบ้องตัน แทงเสือดายเรียบร้อย เสือกก็ค่อย ๆ คลานเข้าฉากไป ส่วนบ้องตัน นางแจ้ว เจ้าจุก และเจ้าแกละ จะนั่งคุกเข่าลงและขอบคุณผู้ชม

3) การลาโรงทั้ง 3 คณะจะเหมือนกัน คือดนตรีจะบรรเลงจังหวะเพลงที่เร็วขึ้นเรื่อย ๆ และ เมื่อบรรเลงจบคนในคณะก็จะกล่าวขอบคุณท่านเจ้าภาพและผู้ชมที่มาเป็นกำลังใจให้ผู้แสดง

ลักษณะเด่นเหล่านี้เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละคณะซึ่ง คณะขุนพลเจริญพร คณะศิษย์ หลวงพ่อกว และคณะศิษย์ปู่ทอด มีลักษณะเฉพาะตน ทั้งรูปแบบและกลวิธีในการละเล่น ซึ่งยังคงอนุรักษ์ อยู่ไว้ให้เห็นในปัจจุบัน และรักษาคุณค่าของวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้และได้มีการพัฒนาปรับเปลี่ยน บางอย่างให้เหมาะสมกับยุคสมัยก็เพื่อให้การละเล่นกระต๊วแทงเสือดำรงอยู่ได้อย่างเหมาะสมในสังคมไทย ยุคปัจจุบัน

อัตลักษณ์การละเล่นกระต๊วแทงเสือของ คณะขุนพลเจริญพร คณะศิษย์หลวงพ่อกวและ คณะศิษย์ปู่ทอด

อัตลักษณ์ของคณะขุนพลเจริญพร

1) บทบาทด้านการละเล่น ได้แก่ ตัวละครบ้องตัน ต้องเป็นผู้ที่ร้องเพลงได้ เจ้าบท เจ้ากลอน มีความรู้มุกมิม ตัวละครนางแจ้ว ต้องกล้าแสดงออก มีความตลก ตัวละครเจ้าจุก เจ้าแกละ มีความคล่องตัว ตัวละครเสือ ต้องมีความกล้าหาญ และอดทน

2) กลวิธีการละเล่น ได้แก่ ท่ารำสวยงาม การตีบทตามคำร้องแบบนาฏศิลป์ ใช้บทร้อง ในการสื่อสาร การแปรแถวในการโชว์ลีลาของเสือ

3) รูปแบบการละเล่น มีบทไหว้ครูที่แต่งขึ้นเอง เสร็จตามความเข้าใจของตนเอง ดำเนินเรื่อง ตามขั้นตอน มีมุขตลกสอดแทรกในบางฉาก เพื่อความสนุกสนาน และมีเครื่องแต่งกายที่สวยงาม

อัตลักษณ์ของคณะศิษย์หลวงพ่อบัว

1) บทบาทด้านการละเล่น ได้แก่ ตัวละครบ้องตัน ต้องเป็นผู้ที่ร้องเพลงได้อย่างไพเราะ มีความตลกที่จะกล้าเล่นมุขต่าง ๆ ตัวละครนางแจ้ว ต้องกล้าแสดงออก มีความตลก และห้าวหาญ ไม่ถื่อเนื้อถื่อตัว ตัวละครเจ้าจุก เจ้าแกละ มีความว่องไว กล้าเจรจา ตัวละครเสือ ต้องมีความกล้าหาญ และต้องมีร่างกายที่แข็งแรง

2) กลวิธีการละเล่น ได้แก่ ทำรำสวยงาม การตีบทตามความเข้าใจของผู้แสดง ใช้บทเจรจาในการสื่อสารโดยไม่มีบทที่แต่งขึ้น เสร็จตามจินตนาการ และในการโชว์ลีลาของเสือจะมีการขึ้นลอยของบ้องตัน

3) รูปแบบการละเล่น มีบทไหว้ครูที่แต่งขึ้นเอง ดำเนินเรื่องตามขั้นตอน มีมุขตลกสอดแทรกอยู่ตลอด เน้นความสนุกสนาน การตลก ตื่นใจของผู้ชม และมีเครื่องแต่งกายที่สวยงาม

อัตลักษณ์ของคณะศิษย์ปู่ทอด

1) บทบาทด้านการละเล่น ได้แก่ ตัวละครบ้องตัน ต้องเป็นผู้ที่ร้องเพลงได้ มีความตลก อยู่ในตัวเอง ไม่ต้องรำได้สวยงามแต่ต้องกล้าแสดงออก ตัวละครนางแจ้ว ต้องคล่องแคล่ว กล้าแสดงออก และมีความตลก ตัวละครเจ้าจุก เจ้าแกละ มีน้ำรักสมวัย และคล่องตัว ตัวละครเสือ ต้องมีร่างกายที่แข็งแรง และมีวินัย

2) กลวิธีการละเล่น ได้แก่ ทำรำที่เข้าใจง่าย เน้นใช้จังหวะการโยกตัวและยกไหล่การตีบทตามความเข้าใจของผู้แสดง ใช้บทเจรจาในการสื่อสารโดยมีบทกำหนดอย่างชัดเจนที่แต่งขึ้นเอง และในการโชว์ลีลาของเสือจะมีการตลกที่หลากหลายท่าทาง

3) รูปแบบการละเล่น มีบทไหว้ครูที่แต่งขึ้นเอง ดำเนินเรื่องตามขั้นตอน มีมุขตลกสอดแทรกอยู่ตลอด เน้นความสนุกสนาน การสื่อสารที่เข้าใจสำหรับผู้ชม และมีเครื่องแต่งกายที่สวยงาม

ข้อเสนอแนะ

1) นำไปเป็นแนวทางในการศึกษาวิธีการละเล่นกระต๊วงเสือที่มีวิวัฒนาการจากแบบเก่าจนถึงปัจจุบัน ในการรวบรวมเป็นองค์ความรู้

2) นำข้อค้นพบเป็นแนวทางในการอนุรักษ์การละเล่นกระต๊วงเสือ ตามรูปแบบการละเล่นกระต๊วงเสือออกจาก ทั้งจารีต ขนบประเพณีเพื่อเป็นการสืบทอดศิลปะการละเล่นกระต๊วงเสือต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2544). **ธนบุรีศรีมหาสมุทร**. กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว.
- เกรียงไกร ฮ่องเฮงเส็ง. (2560). **กระอ้าวแทงควาย กับกระตั่วแทงเสือ ประวัติและพัฒนาการของการละเล่นโบราณ**. กรุงเทพมหานคร : วารสารไทยศึกษา.
- ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์. (2559). **กระอ้าวแทงควาย**. กรุงเทพมหานคร : ไทยโพสต์.
- ต้อย อาสงค์. (2562, 5 ตุลาคม). **สัมภาษณ์**. เจ้าของคณะกระตั่วแทงเสือคณะขุนพลเจริญพร เขตภาษีเจริญ.
- เถลิง ปิ่เพราะ (แ่ง). (2562, 23 พฤษภาคม). **สัมภาษณ์**. ผู้ถ่ายทอดรูปแบบการละเล่นกระตั่วแทงเสือ ออกฉาก เขตจรัญสนิทวงศ์.
- สถานอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน. (2558). **การละเล่นกระอ้าวแทงควาย**. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สมชาย ขำประณต. (2562, 21 มกราคม). **สัมภาษณ์**. เจ้าของคณะกระตั่วแทงเสือศิษย์ปู่ทอด เขตจอมทอง.
- สังวาล นุชถาวร. (2562, 8 มิถุนายน). **สัมภาษณ์**. เจ้าของคณะกระตั่วแทงเสือศิษย์หลวงพ่อขาว เขตบางพลัด.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). **คู่มือแนวทางการจัดตั้งและดำเนินงานสภาวัฒนธรรมจังหวัด**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. (2553). **กระตั่วแทงเสือ ศิษย์วัดสิงห์ร่วมเสวนา เรื่องกระตั่วแทงเสือ**. กรุงเทพมหานคร : โอเคเนชั่น.
- สิทธิชัย นครวิสัย. (2557, 21 พฤศจิกายน). **ถอดรหัสกระตั่วแทงเสือ คมชัดลึก**. หน้า 3.